

**POZITIVNI EFEKTI PROGRAMA OBAVEZNOG
PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA NA
ASPEKTE DJEČIJEG RAZVOJA U GODINI PRED
POLAZAK U ŠKOLU NA PODRUČJU ZENIČKO-
DOBOJSKOG KANTONA**

**POSITIVE EFFECTS OF THE COMPULSORY PRESCHOOL
EDUCATION PROGRAM ON ASPECTS OF CHILD
DEVELOPMENT IN THE YEAR BEFORE GOING TO
SCHOOL IN THE AREA OF ZENICA-DOBOJ CANTON**

Berber Majda¹, Patković Nedim²

¹Richmond Park International Preschool of Zenica, Bosna i Hercegovina

²JU Centar za djecu i odrasle osobe s posebnim potrebama ZDK, Bosna i Hercegovina

SAŽETAK

Važan preduvjet za razvoj djeteta i njegovo prilagođavanje na školu je stvaranje motivirajućeg (vrtićkog) okruženja u kojem se potiče stjecanje novih iskustava, aktivnost, radoznalost, igra, komunikacija i stvaranje. Prtipremni program u godini pred polazak u školu djetetu doprinosi da stekne osobine, sposobnosti i vještine (govorne) potrebne za uspjeh u školi. Međutim, s obzirom na činjenicu da imamo djecu koja ne pohađaju vrtiće i lišena su tog bogatog iskustva, na prostoru Zeničko-dobojskog kantona od 2012/2013. godine realizira se Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja (u trajanju od 150 sati), a od 2016/2017. godine (od 180 sati) koji bi, koliko toliko, trebao doprinjeti adekvatnijoj spremnosti djece za polazak u osnovnu školu, a koji je prekinut s realizacijom zbog trenutne situacije s Corona virusom.

Shodno tome, u okviru ove teme definirali smo prednosti (pozitivne efekte) Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja u godini pred polazak u školu koji se efektuju na spremnost djece (u najvećoj mjeri s akcentom na razvoj govora) za polazak u 1. razred. Također, prezentirat ćemo prijedloge i preporuke odgajatelja, roditelja i učitelja u cilju unapređenja kvalitete Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja.

Ključne riječi: razvojne karakteristike djece (razvoj govora), spremnost za školu, predškolski program u godini prije polaska u školu.

ABSTRACT

An important requirement for a child's development and his adaptation to school is the development of a motivating (kindergarten) environment in which the acquisition of new experiences, activity, curiosity, play, communication and creation are encouraged. The preparatory program in the year before starting school helps the child to acquire the qualities, abilities and skills (speaking) necessary for success in school. However, given the fact that we have children who do not attend kindergartens and are deprived of that rich experience, in the area of Zenica-Doboj Canton from 2012/2013. The Program of compulsory preschool education (lasting 150 hours) is being implemented in 2016/2017 (from 180 hours) which, at least, should contribute to a more adequate readiness of children to start primary school, and which was interrupted with the realization due to the current situation with the Corona virus.

Consequently, within this topic, we defined the advantages (positive effects) of the Compulsory Preschool Education Program in the year before starting school, which affect the readiness of children (mostly with an emphasis on speech development) to start 1st grade. We will also present suggestions and recommendations of educators, parents and teachers in order to improve the quality of the Compulsory Preschool Education Program.

Key words: developmental characteristics of children (speech development), readiness for school, preschool program in the year before starting school.

1. UVOD

Za djecu predškolske dobi od velike važnosti je da borave u podsticajnoj, osmišljenoj i organiziranoj sredini, te da učestvuju u programima koji je za njih razvojno značajan, koji uvažava njihove potrebe, interesovanja i mogućnosti i na najbolji način potiče njihov psihofizički razvoj, a samim time i spremnost za školu. Međutim, shodno činjenici da imamo djecu koja ne pohađaju vrtić, te su lišena tog bogatog iskustva, u godini prije polaska u osnovnu školu provodi se organizirana priprema te djece u sklopu Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja. Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja ima za cilj, u skladu s naučnim dostignućima, poticati socijalizacijske procese djece, jačati njihovo samopouzdanje, razvijati snošljivost i razumijevanje sebe, drugih i drugačijih. Programom su obuhvaćena sva djeca (djeca iz socijalno ugroženih porodica, djeca iz ruralnih sredina, djeca sa posebnim obrazovnim potrebama i druga djeca) u cilju osiguravanja jednakih uvjeta za svako dijete. Također, Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja u godini pred polazak u školu predstavlja, na neki način, dopunu porodičnom odgoju. Otvoren je za potrebe kako djeteta tako i porodice. Također, doprinosi programskom i organiziranom povezivanju predškolskog i osnovnog obrazovanja i odgoja, što obezbjeđuje kontinuitet u odgoju i obrazovanju djece, te im olakšava prijelaz iz jedne sredine u drugu.

Shodno navedenim činjenicama i pretpostavci da se Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja pozitivno efektuje na spremnost djece za polazaku školu, ovim istraživanjem nastojat ćemo *definisati i druge prednosti, ali i moguće nedostatke (teškoće) Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja koji se efektuju na spremnost djece za polazak u školu.*

2. TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja

Jedna od najvažnijih funkcija institucionaliziranog predškolskog odgoja i obrazovanja je priprema djece za školu. Ta funkcija je važna za pojedinca, porodicu, ali i društvo u cjelini što potvrđuju i mnoga znanstvena istraživanja.

Naime, odgoj i obrazovanje, već od najranije dobi, u Evropi zauzima značajno mjesto. Poznata je činjenica da je na Samitu u Barceloni 2002. godine Vijeće Evrope odlučilo da do 2010. godine sve zemlje članice moraju osigurati da najmanje 90% djece od treće godine do polaska u školu bude obuhvaćeno predškolskim odgojem i obrazovanjem (...) s akcentom da se posebna pažnja usmjeri na brigu i uključenje djece iz ugroženih grupa za koje je predškolski odgoj ključan za uspjeh u nastavku školovanja (APOS0, 2011: 9).

Kada je riječ o našoj zemlji, BiH se nije ni približila ovom postavljenom cilju. Međutim, predškolski odgoj i obrazovanje u Federaciji BiH uređeni su kantonalnim zakonima koji su doneseni u skladu sa Okvirnim zakonom o predškolskom obrazovanju u BiH. Zakonom su predviđeni predškolski odgoj i obrazovanje kao integrirani dio cjelokupnog sistema odgoja i obrazovanja u BiH, koji osigurava optimalne i jednake uvjete da svako dijete od rođenja do polaska u školu razvija i ostvaruje sve svoje intelektualne i tjelesne sposobnosti. S obzirom da je predškolsko obrazovanje u nadležnosti kantona, ovim zakonom utvrđena je obaveza kantonalnih ministarstava obrazovanja da organiziraju i uvedu *Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja*. Međutim, unatoč roku o obaveznom usklađivanju svojih zakona sa ovim Okvirnim zakonom, sva kantonalna ministarstva nisu to učinila do kraja 2012. godine.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH je početkom 2011. godine realizirala istraživanje u cilju utvrđivanja trenutnog stanje u oblasti implementacije Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH, kojim se garantira predškolski odgoj i obrazovanje u godini pred polazak u školu. Iz izvještaja o provedbi Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH uzet ćemo u obzir stavove odgajatelja i roditelja o važnosti predškolskog odgoja i obrazovanja u godini pred polazak u školu:

Odgajatelji koji su zaposleni u predškolskim institucijama u BiH smatraju da je implementacija Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju neminovna, prije svega jer je riječ o uzrastu u kojem je spremnost djeteta za usvajanje novih vještina i znanja veoma naglašena. Iz svog dugogodišnjeg iskustva odgajatelji ističu evidentnu razliku u spremnosti djece za školske obaveze, u kojima su djeca, koja su pohađala vrtić ili neki program predškolskog odgoja i obrazovanja, bila uspješnija u postizanju školskih rezultata, a naročito u prvom razredu. Također, prema mišljenju odgajatelja predškolski odgoj i obrazovanje u godini pred polazak u školu bi trebali organizirati vrtići, a realizirati odgajatelji, jer takvo okruženje bi bilo manje formalno i prijatnije za petogodišnjake. Uvjerenja su da je tri sata tokom tri mjeseca ili dva do tri sata jednom sedmično (koliko je predviđeno nekim od donesenih zakona) nedovoljno za kvalitetnu pripremu djece za polazak u školu, a i zabrinuti su organiziranjem programa u ruralnim sredinama, jer problem predstavlja nedostatak adekvatnog prostora. Kada su u pitanju stavovi roditelja o značaju i potrebi predškolskog odgoja i obrazovanja u godini pred polazak u školu, mišljenja su da je implementacija Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju neophodna, jer svako dijete treba da ima jednako pravo na kvalitetan predškolski odgoj i obrazovanje. Općenito, roditelji su skeptični kada je u pitanju spremnost i mogućnost općina i ministarstava da izdvoje potrebna sredstva kako bi se obavezni predškolski odgoj i obrazovanje realizirao u cjelini, posebno kada su u pitanju djeca koja dolaze iz udaljenijih, ruralnih područja. Također, smatraju

da ulogu i učešće roditelja u predškolskim institucijama, kao i u osnovnim školama, treba ojačati. Spremni su i žele aktivnije učešće u edukaciji svoje djece, ali inicijativu očekuju od vrtića i škole. Otvoreni su za nova saznanja i dodatnu edukaciju, koja bi im pomogla da ojačaju svoje roditeljske kompetencije i podrže razvoj svoje djece (APOSO, 2011: 20-23).

Dakle, iako kantonalna ministarstva nisu ispoštovala date rokove oko usklađivanja zakona s Okvirnim zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH (time nije ispoštovan ni Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja koji bi se trebao realizirati u godini pred polazak u školu u svim kantonima), stavovi odgajatelja i roditelja upućuju na činjenicu da je implementacija Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju neophodna, navodeći da svako dijete treba imati jednaka prava na predškolski odgoj i obrazovanje koji je neminovan u cilju kvalitetnije pripreme i spremnosti za polazak u školu.

Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja u Zeničko-dobojskom kantonu

Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja u Zeničko-dobojskom kantonu počinje sa implementacijom 2012/2013. godine sa gotovo 100% obuhvatom djece. Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju Zeničko-dobojskog kantona definirano je da Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja za djecu u godini pred polazak u školu traje 150 sati i da ga finansira Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona. Namijenjen je djeci predškolske dobi koja nisu obuhvaćena nekim drugim oblikom predškolskog odgoja i obrazovanja, a koja su pred polazak u osnovnu školu. Program u pogledu sadržaja obuhvata sva područja predviđena cjelovitim razvojnim programom, ali u reduciranom obimu. Iako traje samo 150 sati, u resornom kantonalnom ministarstvu smatraju da on može na adekvatan način doprinijeti spremnosti djece za polazak u osnovnu školu.

Dakle, Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja se odnosi na djecu koja prvi put ulaze u predškolske ustanove s ciljem da se socijaliziraju, razvijaju kreativnost, da kroz igru uče i stječu znanja i vještine ističe Naira Jusufović, stručna savjetnica za oblast obrazovanja iz Pedagoškog zavoda Zenica. Ona, također, naglašava kako je neophodno utjecati i na promjenu svijesti roditelja o tome da će djeca kroz programe obaveznog predškolestva naučiti čitati i pisati, jer cilj Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja ne podrazumijeva učenje slova i brojeva, nego da djeci u periodu boravka u predškolskim ustanovama bude što zabavnije kako bi buduće škovanje prihvatili sa što manje poteškoća.

3. METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je, na osnovu mišljenja, stavova i zapažanja odgajatelja, učitelja i roditelja, ispitati prednosti Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja koji se efektuju na spremnost djece za polazak u školu u Zeničko-dobojskom kantonu, dok je praktični cilj ispitati prijedloge i preporuke koje imaju roditelji i učitelji za unapređenje kvalitete aktuelnog Programa. U skladu sa ciljem istraživanja postavljene su zadaci i istraživačka pitanaja koji se odnose na stavove i mišljenje odgajatelja, roditelja i učitelja o pozitivnim stranama Programa, također ideje i preporuke roditelja i učitelja u cilju poboljšanja i unapređenja kvalitete Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja.

a. Uzorak ispitanika

Tabela 1. Uzorak ispitanika – odgajatelji i roditelji (predškolske ustanove)

Red.br.	Naziv predškolske ustanove	Broj ispitanika (odgajatelji/ realizatori Programa)	Broj ispitanika (roditelji djece koja pohađaju Program)
1.	JU "Predškolski odgoj i obrazovanje Zenica" Zenica	20	30
2.	PPU "Sindibad" Zenica	4	-
3.	PPU "Hud-Hud" Zenica	1	-
4.	PPU "Dječija Montessori kuća" Zenica	3	-
5.	PPU "Alem" Zenica	1	-
6.	PPU "Bambi" Zenica	1	-

Tabela 2. Uzorak ispitanika – učitelji (osnovne škole)

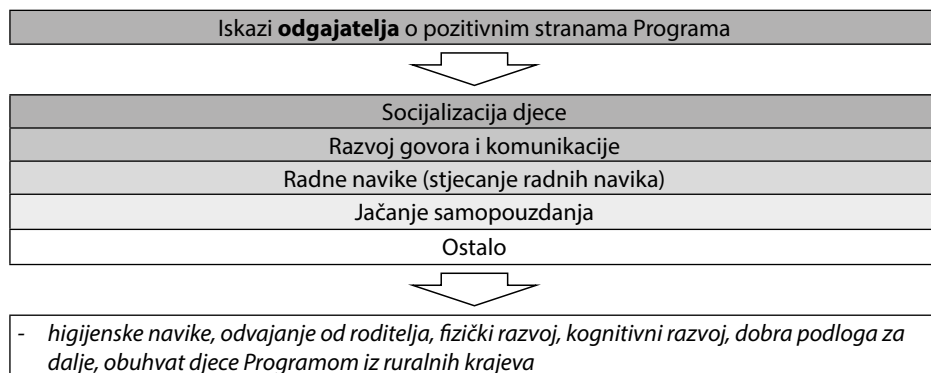
Red.br.	Naziv škole	Broj ispitanika (učitelji)
1.	OŠ "Edhem Mulabdić" Zenica	7
2.	OŠ "Meša Selimović" Zenica	8
3.	OŠ "Vladimir Nazor" Zenica	4
4.	OŠ "Musa Ćazim Ćatić" Zenica	4
5.	OŠ "Miroslav Krleža" Zenica	7

Istraživanje je provedeno u period od aprila 2017. do maja 2017. godine, za vrijeme trajanja realizacije Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja.

4. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

a. Prednosti (pozitivna strana) Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja prema mišljenju odgajatelja, roditelja i učitelja

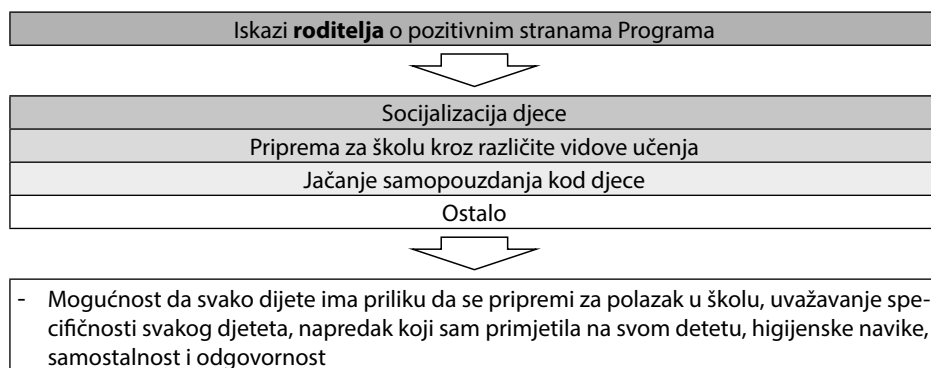
Grafički prikaz analiziranog pitanja iz uzorka:

Grafikon 1. Iskazi odgajatelja o pozitivnim stranama Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja koje se očituju na spremnost djece za polazak u školu

Naime, da je je utjecaj društvene sredine od velikog značaja u pripremi pojedinca za učešće u društvenoj sredini (Kon, 1991, prema Hasanagić, 2015) potvrđuje i činjenica da je socijalizacija djece ocjenjena kao pozitivna strana Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja. Prema mišljenju odgajatelja, pored socijalizacije, dobra strana Programa očituje se i na druge aspekte razvoja: razvoj govora i komunikacije, stjecanje radnih navika, kao i jačanje samopouzdanja kod djece, dok je veoma mali broj onih koji smatraju da je pozitivna strana ipak usvajanje higijenskih navika, odvajanje od roditelja, psihofizički razvoj, dobra podloga za dalje ili to što su Programom obuhvaćena djeca iz ruralnih područja.

Grafički prikaz analiziranog pitanja iz uzorka:

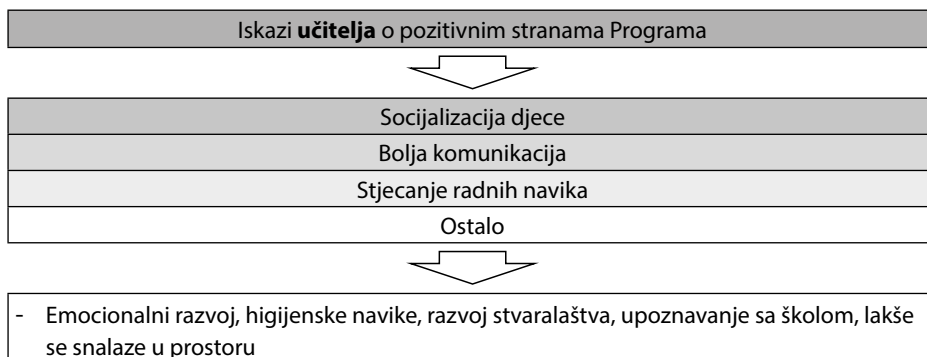
Grafikon 2. Iskazi roditelja o pozitivnim stranama Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja koje se očituju na spremnost djece za polazak u školu

Na osnovu odgovora koje smo klasificirali prema sličnost (grafikon 2), možemo vidjeti da je *socijalizacija djece*, prema većini roditelja, ocjenjena kao pozitivna strana Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja, a što je, zapravo, jedan od važnih ciljeva ovog Programa.

Nadalje, roditelji navode da dobru stranu Programa čini priprema za školu kroz različite vidove učenja, što bi prema Mitrović (1986) značilo da se pored igre uvode i druge aktivnosti (pažnja se usmjerava govornoj kulturi, razvijanju radnih navika i discipline...).

Prema izjavama roditelja, jačanje samopouzdanja kod djece, također, jedna je od pozitivnih strana Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja, jer djeca u dobi između 4 i 7 godina, pod uvjetima institucionalnog odgojnog djelovanja, imaju razvijenije samopouzdanje što im omogućava uključivanje u grupne aktivnosti, prilagođavanje normama grupe, pa samim time i prihvatanju od strane vršnjaka (Informacija o implementaciji Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja, 2014).

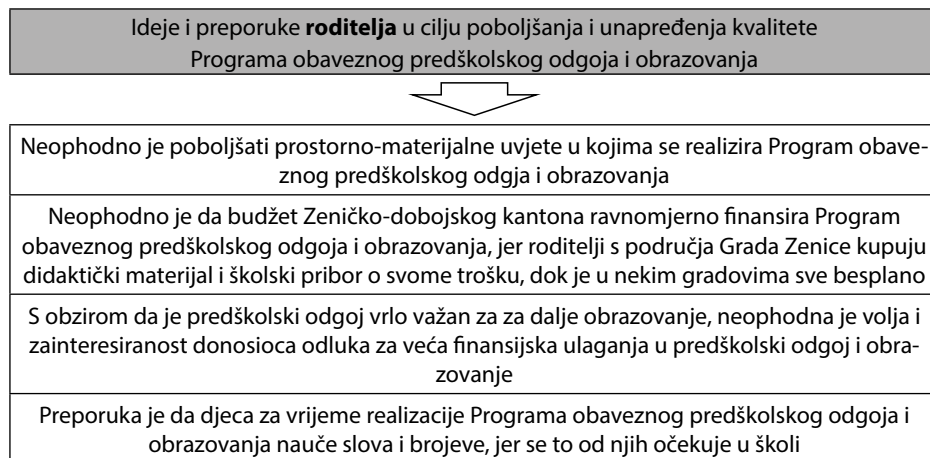
Grafički prikaz analiziranog pitanja iz uzorka:

Grafikon 3. Iskazi učitelja o pozitivnim stranama Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja koje se očituju na spremnost djece za polazak u školu

Vidimo, dakle, da učitelji svojim iskazima upućuju na činjenicu da je socijalizacija djece jedna od najvećih prednosti Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja. Zatim, pozitivna strana Programa, prema njihovim iskazima, očituje se i u boljoj komunikaciji i stjecanju radnih navika. Jako malo je onih koji smatraju da se Program pozitivno efektuje na ostala razvojna područja kod djece. Prijedlozi i preporuke roditelja i učitelja u cilju poboljšanja i unapređenja kvalitete Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja

Grafički prikaz analiziranog pitanja iz uzorka:

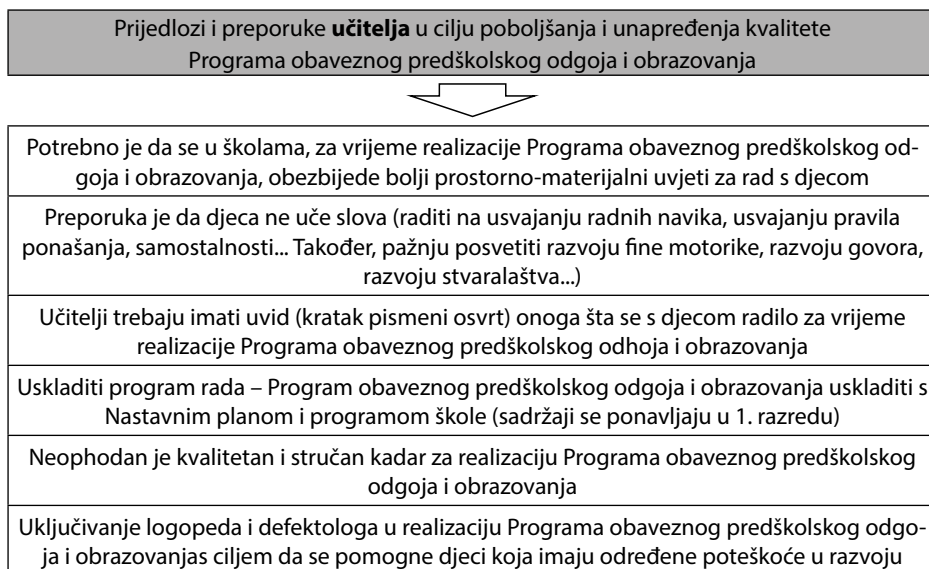
Grafikon 7. Prijedlozi i preporuke roditelja u cilju poboljšanja kvalitete Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja

Naime, uzimajući u obzir dosad navedene činjenice o tome da se Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja, na području Zeničkog-kantona, realizira u neuslovnim, skućenim i neopremljenim prostorijama razumljiv je prvi prijedlog za poboljšanje prostorno-materijalnog okruženja s obzirom da prostor treba biti organiziran po mjeri djeteta, jer sredina koja je bogata poticajima pruža djetetu mnogo materijala za usvajanje znanja, vježbanje sposobnosti i izražavanje originalnosti vlastitim stvaralaštvom, navode Males i sar. (2001, prema Mlinarević, 2004). Osim prijedloga za poboljšanje prostorno-materijalnog okruženja, roditelji skreću pažnju i na to da je neophodno da Budžet Zeničko-dobojskog kantona ravnomjerno finansira Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja (u nekim gradovima djeca dobiju sve besplatno, dok roditelji sa područja Grada Zenice navedeno nabavljaju o svom trošku). Naime, ovaj prijedlog ima smisla, jer ako uzmemo u obzir činjenicu da je Vlada Zeničko-dobojskog kantona usvojila Program utroška sredstava iz Budžeta Zeničko-dobojskog kantona za 2017. godinu, broj: 02-14-3045/17 (o čemu smo već govorili u prethodnom dijelu rada), te su time osigurana sredstva za materijalne troškove u iznosu 66.824,00 KM (za cijeli kanton), postavlja se pitanje kako je moguće da su evidentne te razlike, iz čega, naravno, proizilazi i neophodnost da se nadležni pozabave ovim činjenicama.

Nadalje, s obzirom da predškolski odgoj podrazumijeva odgoj djeteta od rođenja do polaska u školu, nemoguće je zanemariti najraniju dob djeteta (Malić i Mužić, 1983). Dakle, uzimajući u obzir činjenicu da je predškolski odgoj važan već od najranije dobi, te ima značajnu ulogu u daljem obrazovanju opravdan je i treći prijedlog roditelja o tome da je neophodna volja i zainteresiranost donosioca odluka za veća finansijska ulaganja u predškolski odgoj i obrazovanje. Iako je preporuka roditelja da djeca, za

vrijeme realizacije Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja, nauče slova i brojeve, jer (kako kažu) to se od njih očekuje u školi, poznata je činjenica da cilj predškolskog odgoja nije da djeca nauče čitati i pisati, nego steći određene vještine i kompetencije u cilju bolje pripreme za uključivanje u školsku sredinu i prihvaćanje školskih obaveza (Došen-Dobud, 2001). Dakle, u vrtiću, odnosno realizacijom Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja, u godini pred polazak u školu, djeca kroz različite aktivnosti, igre i igrokaze trebaju postupno upoznavati slova (Peteš, 2003).

Grafički prikaz analiziranog pitanja iz uzorka:

Grafikon 8. Prijedlozi i preporuke učitelja u cilju poboljšanja kvalitete Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja

Naime, da su učitelji, također, svjesni činjenice da su neophodni bolji prostorno-materijalni uslovi za realizaciju Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja, govori u prilog i njihov prvi prijedlog. Zatim, iako je preporuka roditelja da djeca, za vrijeme realizacije Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja, nauče slova, jer (kako kažu) to se od njih očekuje u školi, učitelji se ne slažu s tim. Preporuka učitelja je da djeca ne uče slova. Prema njihovom mišljenju, pažnju je potrebno usmjeriti na druge aspekte: raditi na usvajanju radnih navika, usvajanju pravila ponašanja, samostalnosti, ali i razvoju fine motorike, razvoju govora, razvoju stvaralaštva i sl.

Da je opserviranje i praćenje djece jedan od važanih segmenata u odgojno-obrazovnom radu, govori u prilog i prijedlog učitelja koji smatraju da je neophodan uvid (kratak pismeni osvrt) onoga šta se s djecom radilo za vrijeme realizacije Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja. Naime, ovdje se govori o sljedećem: "opservacijom

bi odgajatelji mogli školama dati detaljne podatke o aktivnostima koje su se realizirale i dječijem učešću u njima, kao i značajne podatke o samom djetetu" (Bećirović i Čehić, 2016: 148). To, zapravo, znači da bi učiteljima informacije (o motoričkim sposobnostima djeteta, interesovanjima djeteta za rad, sklonosti prema određenim aktivnostima...) bile od velikog značaja, a samim time razumljiv je i njihov prijedlog o potrebi da odgajatelji sačine uvid ili kratak pismeni osvrt onoga šta se s djecom radilo za vrijeme realizacije Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja.

Nadalje, četvrti prijedlog poziva donosiocce odluka o potrebi usklađivanja program rada, odnosno Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja treba uskladiti s Nastavnim planom i programom škole, jer se sadržaji, koji su se realizirali kroz Program, ponavljaju u 1. razredu. Kada je riječ o profilu odgajatelja koji se angažiraju za potrebe realizacije Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja, potrebno je da posjeduju određene kompetencije koje podrazumijevaju: "dobro i temeljno poznavanje mogućnosti djece u šestoj godini, temeljno poznavanje Programa, poznavanje i znalački odabir načina sredstava za koja se s velikom sigurnošću može pretpostaviti da će imati najbolje učinke u razvojnom poticanju djece..." (Došen-Dobud, 2001: 14-15). S obzirom da stručni profil odgajatelja treba posjedovati određene kompetencije, onda je razumljiv i prijedlog da je za realizaciju Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja neophodan kvalitetan i stručan kadar.

Budući da je poticanje spremnosti djece za školu odgovoran i zahtjevan posao, "zahtjeva multidisciplinarni pristup i uključenost profesionalaca različitih vokacija" (Hasanagić, 2015), razumljiv je i prijedlog o uključivanju logopeda i defektologa u realizaciju Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja s ciljem da se pomogne djeci koja imaju određene poteškoće u razvoju.

5. ZAKLJUČAK

Provedeno istraživanje imalo je za cilj (na osnovu mišljenja, stavova i zapažanja odgajatelja, učitelja i roditelja) istražiti **prednosti – pozitivnu stranu Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja, koji se efektuju na spremnost djece za polazak u školu u Zeničko-dobojskom kantonu.**

Prikupljeni rezultati na uzorku od 90 ispitanika statistički su obrađeni i interpretirani, na temelju čega je moguće zaključiti da Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja, u trajanju od trenutno 180 sati, osim što ima za cilj osigurati jednake uvjete za svako dijete i pozitivno se efektuje na različite aspekte dječijeg razvoja, ukazuje i na niz poteškoća i prepreka.

U cilju unapređenja kvalitete Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja neophodno je, dakle, poboljšati prostorno-materijalne uvjete u kojima se realizira Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja. Također, neophodno je

da budžet Zeničko-dobojskog kantona ravnomjerno finansira Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja. Zatim, prema mišljenju roditelja, neophodna je volja i zainteresiranost donosioca odluka za veća finansijska ulaganja općenito u predškolski odgoj i obrazovanje. Iako roditelji naglašavaju da se od djece traži da znaju slova i brojeve (čitati, pisati i računati) polaskom u školu, oštra preporuka učitelja od 1. do 5. razreda je da djeca ne uče slova – raditi na usvajanju radnih navika, usvajanju pravila ponašanja, samostalnosti... Također, pažnju posvetiti razvoju fine motorike, razvoju govora, razvoju stvaralaštva...) iz čega proizilazi činjenica da su roditelji još uvijek nedovoljno informirani. Učitelji, također, naglašavaju da je neophodna opservacija djeteta – učitelji trebaju imati uvid (kratak pismeni osvrt) onoga šta se s djecom radilo za vrijeme realizacije Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja. Prema mišljenju učitelja, Program trebaju realizirati kvalitetne i stručne osobe. Ono što, također, predstavlja poteškoće u radu, a ujedno je i preporuka, jeste neusklađenost programa rada – Program obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja uskladiti s Nastavnim planom i programom škole, jer se sadržaji ponavljaju u 1. razredu i djeci je dosadno. Prema mišljenju nekih učitelja neophodno je uključivanje logopeda i defektologa u realizaciju Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja s ciljem da se pomogne djeci koja imaju određene poteškoće u razvoju.

LITERATURA

1. Britto P.R. (2012), *School Readiness: a conceptual framework*, New York: United Nations Children's Fund.
2. Berk, L. (2008), *Psihologija cjeloživotnog razvoja*, Jastrebarsko: Naklada Slap
3. Bognar, L. (2000), *Kvalitativni pristup istraživanju odgojno-obrazovnog procesa*, Osijek: Pedagoški fakultet.
4. Došen-Dobud, A. (2001), *Predškola – vodič za voditelje i roditelje*, Zagreb: Alinea.
5. Furlan, I. (1985), *Čovjekov psihički razvoj*, Zagreb: Školska knjiga.
6. Hasanagić, A. (2015), *Psihološke osnove pripreme djece za školu*, Sarajevo: Centar za napredne studije.
7. Hitrec, G. (1991), *Kako pripremiti dijete za školu*, Zagreb: Školska knjiga.
8. Kamenov, E. i Spasojević, P. (2008), *Predškolska pedagogija*, Bijeljina: Pedagoški fakultet.
9. Kundačina, M. i Bandur, V. (2007), *Akademsko pisanje*, Užice: Učiteljski fakultet.
10. Malić, J. i Mužić, V. (1983), *Pedagogija – treće izdanje*, Zagreb: Školska knjiga.
11. Mitrović, D. (1986), *Predškolska pedagogija – IV izdanje*, Sarajevo: Svjetlost
12. Oštarčević, J. (2008), *Priručnik za upis djece u prvi razred*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
13. Peteh, M. (2003), *Svako slovo nešto novo*, Zagreb: Alinea.

14. Slunjski, E. (2008), Dječji vrtić, zajednica koja uči – mjesto suradnje, dijaloga i zajedničkog učenja, Zagreb: SM Naklada.
15. Slunjski, E. (2011), Kurikulum ranog odgoja, Zagreb: Školska knjiga
16. Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004), Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi, Zagreb: Tehnička knjiga.
17. Tatalović-Vorkapić, S. (2013), Razvojna psihologija, Rijeka: Učiteljski fakultet u Rijeci. Walsh, K. B. (2000), Stvaranje učionica u kojima dijete ima centralnu ulogu (3-6 godina), Sarajevo: Centar za obrazovne inicijative "Step by Step".
18. Bećirović, J. i Čehić, I. (2016), Ka novim iskoracima u odgoju i obrazovanju, // Zbornik radova Odsjeka za pedagogiju: Znanstveno-stručna međunarodna konferencija održana od 11-12. oktobra 2013. Ur. Adila Pašalić Kreso. Sarajevo: Filozofski fakultet, str. 143-151.
19. Mlinarević, V. (2004), Vrtično okruženje usmjereno na dijete, Život i škola, br. 11 (1/2004), str. 112-119.
20. Informacija o uključenosti djece predškolskog uzrasta u odgojno – obrazovni proces u godini pred polazak u školu u Federaciji Bosne i Hercegovin (2013), Mostar: Federalno Ministarstvo obrazovanje i nauke.
21. Informacija o implementaciji Programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja za djecu u godini pred polazak u osnovnu školu na području Zeničko-dobojskog kantona, (2014), Zenica: Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport.
22. Izvještaj o implementaciji Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH, (2011), Sarajevo: Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.
23. Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju ("Službeni glasnik BiH", broj 88/07).
24. Okvirna politika unapređenja ranog rasta i razvoja djece u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj: 36/12).
25. Strateški pravci razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini, (2004), Sarajevo: Ministarstvo civilnih poslova.